

Väljaränne aeglustab Ida-Euroopa võimalust jõuda Läänega samale tasemele

Autorid: [Nadeem Ilahi](#), [Anna Ilyina](#) ja [Daria Zakharova](#)

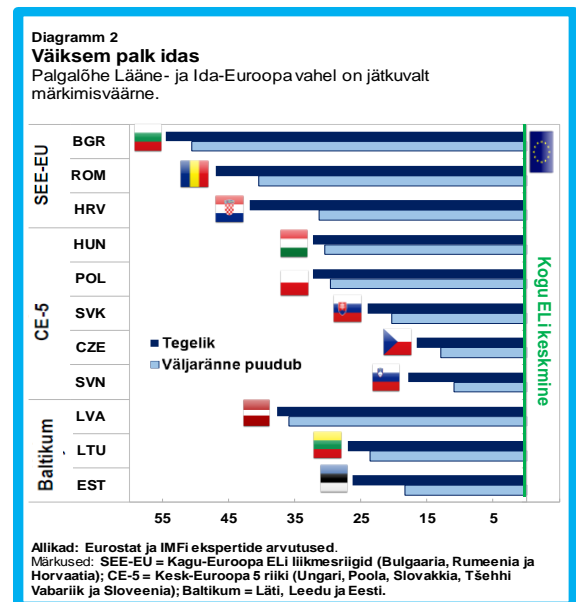
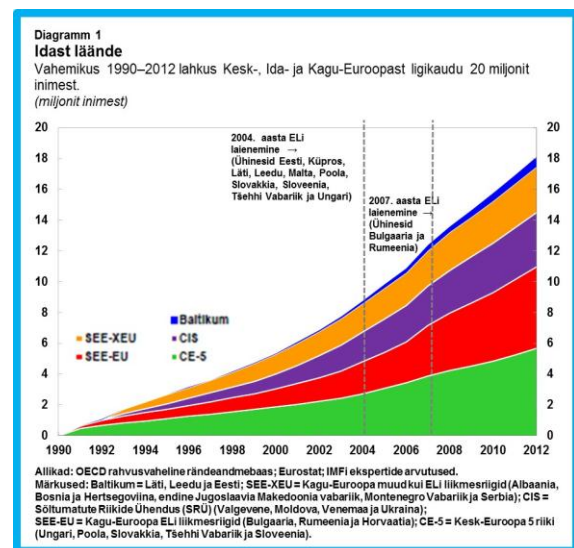
20. juuli 2016

Ida-Euroopa avanemisega maailmale 1990ndate alguses kaasnesid tohutud hüved. Kapitali ja innovatsiooni sissevool tõi kaasa paremad institutsioonid, parema majandusliku juhtimise ja kõrgema tõhususe. Samal ajal on see viinud ka märkimisväärse ja pideva rahvastiku väljavooluni.

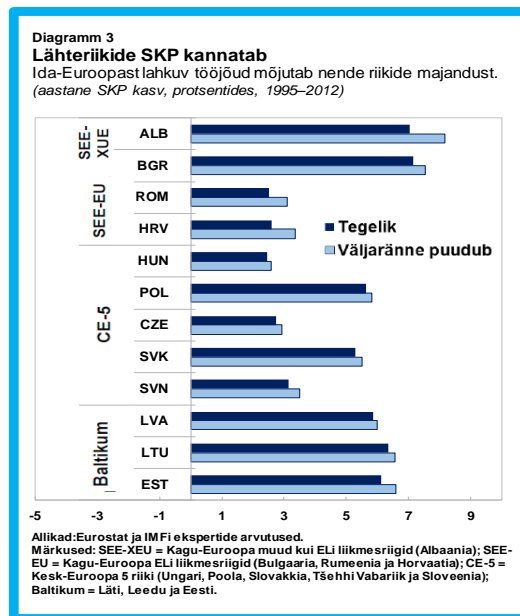
Kuni 20 miljonit peamiselt noort ja kvalifikatsioonidega ida-eurooplast – mis on sama suur hulk, kui Tšehhi Vabariigi ja Ungari rahva arv kokku liidetuna – on viimase 25 aasta jooksul lahkunud oma koduriigist, et otsida paremaid võimalusi mujal (vt diagramm 1). Ja kuigi nad on aidanud kaasa vastuvõtva riigi ja tervikuna ELi jõukusele, on nende lahkumine aeglustanud nende koduriigi arengut ja ühtlustumist arenenud Euroopa elustandarditega. Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) ekspertide uuringus pakutakse välja poliitikameetmeid tasakaalu saavutamiseks.

Väljaränne on aeglustanud Ida-Euroopat

Majandusrännet ajendavad isiklikud valikud. Ida-eurooplasi motiveerivad peamiselt lahkuma paremad töökohad ja kõrgem palk (vt diagramm 2). Paljud nendest majanduslikel põhjustel rändajatest on kõrgelt kvalifitseeritud (nt arstid, arhitektid ja insenerid) ja nooremad kui keskmised koduriigi elanikud. Mida vähem tõhusam on valitsus ja mida nõrgemad on institutsioonid (õigusriigi kaitsmine, vastutuse võtmise põhimõtte toetamine ja korrupsiooni vastu võitlemine) koduriigis, seda tõenäolisem on, et noored ja haritud otsivad paremaid võimalusi mujal. Kui väljarändajad paistavad suutvat luua enda jaoks paremaid tingimused ja nende pered koduriigis saavad tihti kasu neile edastatavatest rahasaadetistest, siis nende lahkumine siiski nõrgestab nende koduriikide majanduslikku potentsiaali.

See on jätnud Ida-Euroopa riigid kehva seisu (vt diagramm 3). Suurekaaluline ja püsiv väljaränne paistab aeglustavat majanduskasvu taset nii üldises kui ka elaniku kohta tehtavas arvestuses. Väljarände puudumine aastail 1995–2012 näitas, et tegelik SKP kasv oleks võinud olla kokku 7 protsendipunkti kõrgem piirkonna keskmisest, toetudes IMFi ekspertide analüüsidele. Kuna teatud kvalifikatsioonidest on puudus, siis see alandab tootlikkuse kasvu idas. Ja kuigi suur rahasaadetiste määr on toetanud investeringuid ja tarbimist, siis on see toonud kaasa ka vahetuskursi tõusu, mis vähendab majanduse konkurentsivõimet. Lisaks on peredele saadetud raha sundinud tõstma algtaseme palku ja vähendanud töö tegemise stiimuleid. Selle tulemusena aga tõusevad palgad kiiremini kui tootlikkus, mis vähendab investeringutasuvust ja nõrgestab koduriikidesse investeerimise stiimuleid.

Madalama majanduskasvu tagajärjel on valitsuste sotsiaaltoetuste kulud suurenenud SKP suhtes. Noorte lahkumine rõhutab juba olemasolevat tendentsi, mille kohaselt vanem põlvkond moodustab suurema osa elanikkonnast, mis toob kaasa suuremad kulutused pensionimaksetele SKPd arvesse võttes. Valitsustel on tavaks sellisele eelarvesurvele reageerida tööjõumaksude tõstmisega, mis alandab ettevõtjate huvi uusi töökohti luua ning mis omakorda muudab eelarvestruktuuri veelgi vaenulikumaks töökohtade ja kasvu suhtes.

Noorte talentide lahkumine muudab Ida-Euroopal arenenud Lääne-Euroopale järgi jõudmise protsessi veelgi raskemaks.

Õnnistus tervele Euroopale

Kuidas on aga lood idast läände suunduva väljarände mõjuga vastuvõtivatele riikidele? Väljaränne läände paistab olevat aidanud kaasa tugevale kasvule Lääne-Euroopa riikides ja see on toonud majandusedu ELile tervikuna. Sellisel kujul on väljaränne sellise ELi projekti edu näitajaks, mille kohaselt vaba liikumine on vajalik suurema majandusliku integratsiooni saavutamiseks ja lõpuks kõrgemate sissetulekute tagamiseks kõigile.

Kuna ida ja lääne vahelised sissetulekute ja institutsioonidega seotud erinevused püsivad suurena, siis on tõenäoline, et väljarännet idast ajendavad tegurid püsivad veel mõnda aega. Lisaks võib see tendents veelgi intensiivistuda, kuna uued riigid valmistuvad ELiga ühinema.

Kuidas kõik väljarändest kasu saaksid?

Üldiselt on ELiga ühinemine toonud Ida-Euroopale märkimisväärseid hüvesid. Mida tuleks teha, et tagada, et inimeste vaba liikumine oleks kasulik nii tööjõu lähteriigile kui ka seda

vastuvõtvale riigile? Kuigi on asju, mida tuleb teha kohalikul tasandil, on võimalik võtta ka üleeuroopalisi meetmeid.

- **Ida-Euroopa puhul:** paremad institutsioonid ja majanduspoliitika koduriigis teeks noortele jäämise, väljarändajatele naasmise ja mujalt pärit olevatele inimestele töö otsimise Ida-Euroopas atraktiivsemaks. Samuti võiks kaaluda täiendavat sisserände korra vabamaks muutmist, eelkõige kvalifitseeritud tööjõu jaoks. Valitsused võivad teha rohkem koostööd välisriikides asuvate diasporaadega, et saada kasu nende eksperditeadmistest ja säästudest ning et pakkuda rohkem stiimuleid tulude investeerimiseks nende kulutamise asemel. Lisaks on võimalik teha rohkemat tööjõu säilitamiseks koduriigis ja nende paremaks ära kasutamiseks, nt sobitada paremini kokku haridus ja tööturu vajadused ning pakkuda rohkem töökohal õppimise võimalusi. Samuti on oluline roll poliitikal, millega reageeritakse väljarändega seotud maksusurvele: tööjõukulude tõstmise vältimine ja tarbimismaksudele suurem toetumine aitaks pikemas perspektiivis paremini kaasa investeeringutele ja kasvule.
- **Eli puhul:** arvestades, et väljaränne idast läände on olnud kasulik ELile tervikuna, on põhjust tulusid paremini jaotada. Nt ELi struktuuri- ja ühekuuluvusfondide suurus ja ülesehitus – tugi rikkamatelt vaesematele ELi piirkondadele – võivad otseselt olla lähteriigi majanduspotentsiaalile avalduvate väljarändega seotud negatiivsete mõjude põhjuseks. See on kooskõlas ka ELi eesmärgiga vähendada majanduslikku ja sotsiaalset ebavõrdsust kogu piirkonnas ja edendada jätkusuutliku arengut.

Nadeem Ilahi on IMFi Bosnia ja Hertsegoviina missiooni juht ja IMFi Euroopa osakonna asejuht, kes tegeleb Ungari ja Horvaatiaga. Varem on ta juhtinud Albaania ja Montenegro missiooni. Tema uuringud ja analüüsid on keskendunud rahvusvahelise leviku iseloomule ja mõjule ning naftafondide makromajanduslikule rollile. Enne IMFiga liitumist aastal 2000 oli Ilahi Kanada McGilli ülikoolis ja Pakistani Lahore'i juhtimisteaduste ülikoolis lektor. Tal on bakalaureuse- ja filosoofiadoktorikraad California ülikoolist.

Anna Ilyina on praegu IMFi Euroopa osakonna tähtsava majandusega riikide piirkondlike uuringute üksuse juht. Viimastel aastatel on ta töötanud ülemaailmse finantsstabiilsuse aruande üksuses (*Global Financial Stability Report*) (IMFi raha- ja kapitaliturgude osakond) ja varajase hoiatamise meetme üksuses (IMFi strateegia, poliitika ja läbivaatamise osakond). Ilyinal on majandusteaduste filosoofiadoktorikraad Pennsylvania ülikoolist.

Daria Zakharova on IMFi Euroopa osakonna Poola-Baltikumi üksuse juht ja Poola missiooni juht. Ta on varem juhtinud Sloveenia, Islandi ja Slovakkia missiooni. Tema uuritavate teemade hulka kuulub lai valik küsimusi, mh majanduskasv, maksu- ja rahapoliitika ja institutsioonid ning kapitali juhtimine. Zakharoval on majandusteaduste filosoofiadoktorikraad Minnesota ülikoolist. Enne IMFiga liitumist aastal 2000 töötas Zakharova Minneapolisese föderaalset reservpanga analüütikuna.